

Juni 2019

Nieuwsbegrip nieuwe stijl

Deze toelichting is bedoeld om snel kennis te nemen van de belangrijkste veranderingen in de basislessen van Nieuwsbegrip vanaf het schooljaar 2019-2020. Uitgebreide informatie vind je in de algemene handleiding met theoretische verantwoording (te verschijnen voor aanvang schooljaar 2019-2020).

Doelen begrijpend lezen

Er is veel geschreven over wat wat effectief is op het gebied van leren begrijpend lezen.

Nieuwsbegrip stimuleert de vaardigheid van leerlingen om teksten te begrijpen door te oefenen met actief lezen: de leerlingen denken tijdens het lezen na over wat ze al weten, leggen verbanden met hun voorkennis en met informatie die eerder in de tekst is genoemd en monitoren hun leesbegrip door vragen te stellen tijdens het lezen en door onduidelijkheden op te helderen. Ze zijn in staat om verbanden te leggen en te begrijpen, inferenties te maken en ze kunnen de structuur van een tekst doorzien. Deze vaardigheden of strategieën passen ze toe tijdens het actief lezen. Na het lezen moeten de leerlingen in staat zijn om op enige wijze te verwoorden wat de belangrijkste informatie in de tekst is en moeten ze doorzien op welke manier de schrijver de informatie heeft verwoord. Ze hebben een 'mentaal plaatje' opgebouwd van de tekstinhoud.

Sterke lezers zijn goede lezers met vaak een grote woordenschat. Hun leesvaardigheid zal zich verder ontwikkelen door over verschillende onderwerpen kennis op te doen en hun woordenschat nog verder uit te breiden. De uitdaging voor deze leerlingen ligt meestal in het lezen van teksten met een hoger leesniveau. Met behulp van sturende vragen kunnen zij (zelfstandig) komen tot een goed tekstbegrip. Voor zwakke lezers is het een grotere uitdaging om hun leesvaardigheid te ontwikkelen. Zij zijn gebaat bij instructie die erop gericht is om goed begrip van de tekst tot stand te brengen, zodat deze leerlingen zich ook een adequaat mentaal plaatje kunnen vormen. Dat kan onder andere door te modelen, door leerlingen te onderwijzen in strategieën en vaardigheden die hen kunnen helpen, en hen erop te wijzen wanneer ze deze kunnen inzetten. Maar ook een goede werkwijze is het stellen van leidende vragen en hulpvragen. Voor de langere termijn is het zinvol om met (zwakkere) lezers veel aan woordenschat- en kennisvergroting te doen.

Uitgangspunten Nieuwsbegrip nieuwe stijl

Lessen Actief lezen en strategielessen

- Strategieën worden niet als doel, maar als middel aangeboden. De focus in de basislessen ligt op de inhoud van de tekst (het leesdoel), maar de leerlingen leren ook hoe ze een betere lezer kunnen worden (lesdoel).
- In de basislessen moet de tijd vooral worden benut om leerlingen de tekst actief te laten lezen.
- Onder actief lezen verstaan we het lezen van de tekst in drietallen, waarbij leerlingen in interactie met elkaar bespreken waar de tekst over gaat. Dat doen ze aan de hand van zogenaamde leidende vragen.

- Zwakke leerlingen doen dit onder begeleiding van de leerkracht aan de hand van leidende vragen en hulpvragen waardoor deze leerlingen de tekst even goed kunnen begrijpen als de sterke lezers. De leerkracht biedt hierbij onder andere ondersteuning door te modelen.
- Om het samenwerken in drietallen te structureren maken de leerlingen gebruik van rollen de voorzitter, de verslaggever en de vragensteller. Hun rol staat nauwkeurig omschreven op rolkaarten.
- Het leerlingmateriaal bestaat naast de leestekst uit een vragenblad voor de vragensteller (met de leidende vragen) en een schrijfblad voor de verslaggever. Daarnaast is er uitleg over 'leren over lezen', een sleutelschema of schrijfopdracht.
- Voor zwakke lezers kan er met behulp van een instructiepowerpoint aandacht worden besteed aan een relevante strategie, op het moment dat dat nodig is.
- In de lessen van niveau AA maken de leerlingen kennis met de strategieën. Dit wordt cumulatief opgebouwd (in elk blok komt er een strategie bij).
- Met behulp van de strategielessen (Basismateriaal) kunnen leerlingen van niveau A, B en C aan het begin van het jaar de strategieën inoefenen. Met de tweede serie strategielessen kunnen leerlingen de strategieën herhalen.
- Bij de basislessen kunnen leerlingen naar behoefte gebruik maken van strategiekaarten met per strategie de aanpak en de belangrijkste aspecten.
- Bij iedere les is de digibordtool Voorspellen via Gynzy beschikbaar.
De overige digibordtools worden aangeboden wanneer ze relevant zijn voor de opdrachten.

Alternatieve lessen

In elk blok krijgt de derde les een alternatieve invulling waarmee leerlingen worden uitgedaagd om met begrijpend lezen te oefenen, steeds met een actuele invulling. Nieuwsbegrip heeft hiervoor verschillende scenario's ontwikkeld in het kader van Nieuwsbegrip Anders. Er wordt een keuze gemaakt uit:

- Script schrijven
- Clusteren van kernbegrippen
- Eigen leesgedrag
- Nieuws op een placemat
- Ander perspectief nemen
- Reconstrueren

Hier worden in de loop der tijd nog meer scenario's aan toegevoegd.

Bloklessen

In de bloklessen is er ruimte voor reflectie op de eigen begrijpendleesontwikkeling van leerlingen. Daarnaast lezen de leerlingen in deze lessen de actuele tekst in groepjes, zoals in de actief lezenlessen, en beantwoorden ze meerkeuzevragen over de tekst. Hiermee oefenen de leerlingen met vraagtypes waarmee ze ook bij toetsen te maken hebben.

Jaaroverzicht basislessen

Voor de basislessen ziet een jaar er dus als volgt uit:

	Week 1	Week 2	Week 3	Week 4	Week 5	Week 6
Blok 1	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 2	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 3	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 4	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 5	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 6	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles
Blok 7	Actief lezen	Actief lezen	Alternatief	Actief lezen	Actief lezen	Blokles

Indeling in groepen en werkwijze

De indeling in groepen is niet gewijzigd ten opzichte van eerdere richtlijnen (zie algemene handleiding Nieuwsbegrip). Er wordt gewerkt met drie of twee (startversie) groepen.

Groep I: krijgt instructie en verlengde instructie

Groep II: krijgt instructie van de leerkracht en werkt vervolgens zelfstandig in drietallen

Groep III: gaat na de introductie zelfstandig aan de slag in groepen.

Relevante literatuur voor uitgangspunten en opzet van Nieuwsbegrip

In de wetenschap, zeker als het om begrijpend lezen gaat, is het niet zo dat er één onderzoek aan te wijzen is waaruit we kunnen afleiden: zo moet onderwijs in begrijpend lezen eruit zien en niet anders. De praktijk is dat allerlei onderzoeken naar leesonderwijs iets uitzoeken en vinden en dat op basis daarvan langzaam ideeën en inzichten ontstaan. Die overigens na nieuw onderzoek weer kunnen wijzigen. Belangrijke onderzoeken of artikelen zijn:

Rethinking Reading Comprehension Instruction: A Comparison of Instruction for Strategies and Content Approaches door Margaret G. McKeown, Isabel L. Beck and Ronette G.K. Blake (2009)

Drie groepen leerlingen werden vergeleken. Ze kregen leesonderwijs volgens een inhoudelijke aanpak, of een aanpak met strategieën of zaten in een controlegroep. Op een leesvaardigheidstoets scoorden ze alle drie gelijk, maar de leerlingen in de inhoudelijke aanpak konden de tekst beter navertellen, deden het beter op een transfertaak en gaven langere en kwalitatief betere antwoorden bij het bespreken van de tekstinhoud. Conclusie van de onderzoekers: een inhoudelijke aanpak stelt leerlingen beter in staat een 'mentaal plaatje' van de tekst te maken, omdat de leerlingen focussen op de hoofdzaken en het leggen van verbanden.

Supporting Reading Comprehension Development, From Research to Practice door Jane Oakhill and Kate Cain (2016)

Dit is een overzichtsartikel waarin resultaten uit verschillende onderzoeken op een rij worden gezet. De auteurs concluderen onder andere: 'Het onderwijzen en aanmoedigen van kinderen om na te

denken over de inhoud van de tekst en hun begrip van die inhoud, en zich bewust te zijn van de adequaatheid van hun begrip, lijkt een essentiële stap.

(...) Verder blijkt uit ons overzicht dat begrijpend lezen succesvol ondersteund wordt door een discussie over de tekst, en niet door alleen te lezen.'

The use of brief instruction in reading comprehension strategies door Daniel Willingham (2006).

Op basis van onderzoek betoogt Willingham dat het aanleren van leesstrategieën niet veel tijd hoeft te kosten. Er is wel wat aan te merken op het onderzoek dat hij citeert, maar hij maakt aannemelijk dat strategieën leren toepassen slechts een van de onderdelen is van goed leesonderwijs.

Onderwijs in begrijpend lezen door Cor Aarnoutse (2017)

Aarnoutse bespreekt onderzoek dat uitgevoerd is naar leesonderwijs met strategieën, inhoudsgericht leesonderwijs en leesonderwijs gekoppeld aan vakinhoud. Hij concludeert dat de volgende zaken in deze onderzoeken belangrijk bleken: gesprek en discussie (is in alle aanpakken effectief), aandacht voor de inhoud, flexibel gebruiken van een beperkt aantal strategieën, en de nadrukkelijke opbouw van een coherente tekstbasis (wat in strategisch leesonderwijs niet goed mogelijk is).

Waarom moet leesonderwijs volgens Aarnoutse aan voldoen?

- Veel interactie tussen leerkracht en leerlingen, tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en tekst.
- Schriftelijk werk zoveel mogelijk beperken, vooral bij gemiddelde en zwakke lezers.
- Inhoudelijk interessante teksten aanbieden, niet te makkelijk en niet te moeilijk en niet te kort. Maar besteed ook weer niet te uitgebreid aandacht aan de inhoud, want het gaat om oefenen in begrijpend lezen.
- Zes of zeven strategieën aanleren via Gradual release of responsibility.
- Toepassen van de begrijpendleesaanpak op zaakvakteksten.

Bronvermeldingen

Aarnoutse, C.A.J (2017). Onderwijs in begrijpend lezen. *Orthopedagogiek, Onderzoek en Praktijk* 56 (11-12, 269-291

McKeown, M.G, Beck, I.L, en Blake, R.G.K. Blake. (2009). Rethinking Reading Comprehension Instruction: A Comparison of Instruction for Strategies and Content Approaches *Reading Research Quarterly, Vol. 44, No. 3 (July/August/September 2009)*, pp. 218-253

Oakhill J. & Cain, K. (2016). Supporting Reading Comprehension Development, From Research to Practice. *Perspectives on Language and Literacy Spring 2016*. The International Dyslexia Association

Willingham, Daniel T (2006). The use of brief instruction in reading comprehension strategies. *American Educator Winter 2006/07*. American Federation of Teachers